

8. Вчитель-дослідник поглиблює власні знання з предмета, виконує стратегічну та дослідницьку функції. Як зазначав В.О. Сухомлинський, педагогічна праця за своєю природою, за її внутрішньою логікою неможлива без елементу наукового дослідження. “Щоб педагогічна праця давала вчителю радість, щоб повсякденне проведення уроків не перетворилося у нудну одноманітну повинність, ведіть кожного вчителя щасливою стежкою дослідження” [3: 90].

Доречно відмітити, що рольова диференціація педагога має ситуативний характер. По мірі розвитку учнів педагог-лідер переходить від одного стилю до іншого, змінює ролі. Отже, успішність і продуктивність навчання залежать від рольової диференціації, зокрема лідерської позиції педагога, що є складовою його професійної компетенції. Основою цієї позиції є взаємодія, кооперація вчителя з учнями, тому основною функцією є комунікативно-регулююча. Перспективами подальшого дослідження даної проблеми є розробка способів формування лідерської позиції педагога.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кричевский Р., Рыжак М. Психология руководства и лидерства в спортивном коллективе \ Р.Кричевский, М.Рыжак. – М.: МГУ, 1985. – 221 с.
2. Парыгин Б. Основы социально-психологической теории / Б.Парыгин. – М.: Мысль, 1971. – 350 с.
3. Сухомлинский В. Избранные произведения в пяти томах. Т.1 / В.Сухомлинский. – К.: Радянська школа, 1987. – 538 с.
4. Шеклтон В. Психология лидерства в бизнесе / В.Шеклтон. – С-Пб: Питер, 2003. – 222 с.
5. Harmer J. The Practice of English Language Teaching / J.Harmer – Longman, 1983. – 321 с.
6. Gattegno G. Teaching Foreign Languages in Schools: The Silent Way / G.Gattegno – New York: Educational Solutions, 1972. – 285 с.

УДК 37.034:371

І.П. Марчук

ПРОФЕСІЙНО-МОРАЛЬНІ ЯКОСТІ СУЧАСНОГО ПРАВООХОРОНЦЯ ЯК ДОМІНАНТА УСПІШНОСТІ ЙОГО ФАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті обґрунтовується комплекс професійно-моральних якостей, висунутих перед працівниками правоохоронних органів МВС України сучасними соціально-економічними і політичними реаліями.

The article bases the complex of professional-moral features which are required from workers of legal institutions of Ukrainian Ministry of Internal Affairs according to modern social-economical and political realities.

В умовах складних демократичних перетворень, що відбуваються на теренах України, зниження моральної культури молодого покоління, орієнтації на європейські життєві стандарти – проблема формування професійно-моральних якостей працівників правоохоронних органів є актуальною і своєчасною. Потреба в удосконаленні моральної підготовки правоохоронців насамперед зумовлюється специфікою їхньої діяльності, суперечливістю існуючих соціально-економічних процесів, а також реальним станом її розробленості у педагогічній теорії і практиці.

Особистісні характеристики правоохоронця насамперед мають відповідати моральним вимогам, розв'язання найделікатніших питань вимагає керування тільки законом, як гаранта дотримання норм моралі й етики.

Проблеми формування моральних якостей особистості знайшли достатнє висвітлення в психолого-педагогічних дослідженнях. Так, загальнопедагогічним підходам до організації

процесу виховання присвячені роботи Б.Ананьєва, В.Алфімова, Ю.Бабанського, І.Беха, Б.Бітінаса, Л.Виготського, О.Киричука, М.Красовицького, В.Паламарчук, В.Сухомлинського; психолого-педагогічним аспектам моральної сутності особистості присвячені дослідження В.Андросюка, Л.Буєвої, Г.Ващенко, О.Гданської та ін. Соціально-психологічна природа людини, а також механізми внутрішньої її регуляції та саморегуляції висвітлено в публікаціях Л.Божович, М.Боришевського, Г.Костюка, О.Щербакова. Обґрунтування моральних норм виховання молоді знайшло відображення в роботах Г.Авдівича, К.Байші, А.Бойко, І.Мар'єнка, В.Сухомлинського та ін. Досить змістовно у психолого-педагогічній літературі представлено змістова і процесуальні сторони професійної підготовки працівників правоохоронних органів (Ю.Андрєєв, О.Баранов, В.Дяченко, С.Рубінштейн, В.Корнешук, Ю.Юрчук).

Отже, можна стверджувати, що в основному створені теоретичні і методичні передумови для розробки цілісної системи вдосконалення процесу морального виховання курсантів вищої юридичної школи. Водночас ознайомлення з практикою роботи вищих навчальних закладів МВС України показують, що рівень сформованості професійно-моральних якостей їх випускників ще не повною мірою відповідає вимогам часу. Незважаючи на достатню розробленість цієї проблеми, наявність регламентуючих документів та накопиченого досвіду підготовки правоохоронців, відкритим залишається питання моральної культури майбутніх фахівців правоохоронних органів. Однією з причин цього є відсутність науково обґрунтованої структури професійно-моральних якостей працівника правоохоронних органів з урахуванням сучасних соціально-економічних, політичних, психолого-педагогічних і демографічних вимог.

Метою статті є обґрунтування комплексу професійно-моральних якостей випускника юридичного ВНЗ МВС України.

Під професійно-моральними якостями нами розуміється система сформованих властивостей фахівця-правоохоронця, яка забезпечує свідоме гармонійне поєднання його духовного світу із зовнішнім соціальним середовищем і сприяє успішному виконанню професійних обов'язків. Визначення цього новоутворення здійснюється на основі структури особистості. Як відомо, існує багато концепцій та підходів щодо визначення останньої (М.Каган, А.Ковальов, К.Платонов, С.Рубінштейн та інші). За результатами порівняльного аналізу нами віддається перевага моделі К.Платонова [6]. Це обумовлено, зокрема, її більшою досконалістю в порівнянні з моделлю, скажімо, С.Рубінштейна, де, на нашу думку, не досить чітко визначено компонент форм відображення, який охоплює індивідуальні особливості психічних процесів, що формуються в процесі соціального життя, або А. Ковальова, у моделі структури особистості якого відсутній компонент досвіду.

За К.Платоновим у структурі особистості доцільно виокремити чотири підструктури: спрямованість особистості (моральні якості, установки, стосунки з іншими, що визначається суспільним буттям людини); досвід (знання, уміння, навички, звички, що набуваються в процесі навчання й виховання, де провідним є соціальний чинник); форми відображення (індивідуальні особливості психічних процесів, що формуються протягом соціального життя й виявляються в пізнавальній та емоційно-вольовій діяльності людини); біологічно зумовлені психічні функції особистості (типологічні властивості та особливості особистості, що великою мірою залежать від фізіологічних та морфологічних особливостей мозку).

Ключовою у структурі моральних якостей правоохоронця є підструктура спрямованості (моральні якості, мотиви, настанови, ставлення до себе на інших), яка визначається суспільним буттям людини і є основою для формування професійно-моральних якостей курсанта [5]. При цьому обґрунтування комплексу професійно-моральних якостей випускника вищої юридичної школи вимагає насамперед урахування відносно стійких характеристик, необхідних для ефективної професійної роботи кожного правоохоронця.

За результатами узагальненого аналізу зібраного статистичного матеріалу (вивчення відповідних літературних джерел та роботи відповідних ВНЗ, анкетування, бесіди, інтерв'ю викладачів, курсантів, практичних працівників ОВС) нами визначено комплекс найбільш

поширених професійно-моральних якостей у працівників системи ОВС України в соціальному, особистісному, комунікативному та інших їх аспектах.

Виявлено, що до типових професійно-моральних якостей правоохоронця відносяться такі, як принципиовість, справедливість, непримириме ставлення до злочинності, гуманізм, почуття відповідальності, неформальне ставлення до своїх обов'язків, об'єктивність, уміння встановлювати контакт з людьми, витримка, наполегливість, проникливість, доброзичливість, тактовність, чуйність. У цілому вони знаходять відображення переважно у соціальному та комунікативному аспектах професіограми правоохоронців. Зокрема, найбільш поширеними у професіограмах юридичних професій є такі якості, як ввічливість; доброзичливість; тактовність; товариськість; спостережливість, проникливість; витримка; наполегливість; уміння встановити контакт з людьми; об'єктивність в оцінці ситуації; неформальне ставлення до своїх обов'язків; підвищене почуття відповідальності; толерантність; непримиренне ставлення до злочинності; емпатія. Підвищують авторитет працівника правоохоронних органів скромність, привітність, чуйність, чесність. Ці особисті якості сприяють виконанню ними професійних обов'язків, забезпечують можливість приймати вірні рішення в процесі реалізації правових норм, виступати захисником прав й інтересів громадян.

Сукупність складових морально-професійних якостей особистості майбутнього правоохоронця, що розглядається через призму професійно-моральної культури як інтегративної властивості майбутнього співробітника правоохоронних органів, характеризується наявністю характерних для цієї професії вмінь. Зокрема, дослідницько-пошукових (застосування професійних навичок відносно інформації, необхідної для вирішення юридичних справ); реконструктивних (аналіз та узагальнення зібраної інформації з метою відтворення уявної моделі ситуації, що потребує правової оцінки); комунікативних (вміння спілкуватися з людьми, колегами, клієнтами, учасниками справи); організаційних (професійне виконання посадових повноважень, що виражається у вольових діях щодо організації власної та колективної діяльності); засвідчувальних (правильне документальне оформлення правових рішень, постанов, протоколів, вироків та ін.).

Формування професійно-моральних якостей курсанта здійснюється у результаті цілеспрямованої навчально-пізнавальної й виховної діяльності в складному процесі підготовки майбутнього спеціаліста, що передбачає раціональне використання потенційних можливостей навчальних дисциплін вищої школи, позанавчальної розвивальної діяльності курсантів, різновидів практик та науково-дослідної пошукової роботи в умовах ВНЗ. Тому технологія морального розвитку курсанта вимагає свого розгляду в контексті його психологічної готовності до свідомої професійної діяльності. Будучи багатоаспектним новоутворенням, готовність до трудової діяльності розуміється як стійкий психічний стан особистості зі сформованим комплексом якостей, що зумовлюють позитивне ставлення до трудової діяльності, можливість її творчого здійснення, а також її актуалізацію за суспільної та особистісної необхідності. Характерно, що термін "готовність" не має однозначного чіткого визначення. Так, на думку Д.Узнадзе, це установка; наявність сукупності здібностей (Б.Ананьєв), цілісна характеристика особистості (М.Левітов), складне особисте утворення (Л.Кондрашова), інтеграція властивостей особистості (В.Крутецький).

На нашу думку, найбільш прийнятним є визначення готовності, дане Н.Шевченко: це "інтегральне особистісне утворення, яке включає стійке прагнення до діяльності в певній сфері, наявність спеціальних знань, умінь, навичок, а також комплекс індивідуально-психологічних, психічних і характерологічних особливостей, які забезпечують високу ефективність їх подальшого професійного функціонування у даній сфері" [8: 86]. "Стійке прагнення" забезпечується через сформованість ієрархії соціально значущих орієнтацій, пізнавального інтересу, спрямованості на творчість, мотивації психічної готовності до професійної діяльності.

Таким чином, сукупність складових морально-професійних якостей особистості майбутнього правоохоронця має розглядатися через призму професійно-моральної культури

як інтегративної властивості майбутнього правоохоронця, що забезпечує йому ефективне виконання професійних обов'язків. Опанування відповідними якісними особистісними характеристиками вимагає використання всіх резервів вищого юридичного навчального закладу, де формування професійно-моральних якостей курсантів проходить “наскрізною” лінією всієї сукупності навчально-виховної роботи ВНЗ.

У подальшій роботі нами планується розробка комплексу показників-критеріїв та відповідного кваліметричного механізму їх оцінки. Залишаються відкритими також проблеми професійного відбору абітурієнтів вищої юридичної школи, обґрунтування системи профілактико-превентивної роботи з курсантами ВНЗ МВС України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абульханова-Славская К.А. Деятельность и психология личности. – М.: Наука, 1980. – 336 с.
2. Бандурка О.М. Професійна етика працівників органів внутрішніх справ. – Харків: НУВС, 2001. – 310 с.
3. Бех І.Д. Духовні цінності у розвитку особистості //Педагогіка і психологія. – 1997. – № 1. – С. 124-129.
4. Вайда Т.С. Юридична деонтологія. – Херсон: ХДПІ, 1997. – 150 с.
5. Кубіцький С.О. Система оцінювання готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 /Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2002. – 208 с.
6. Платонов К.К. Структура и развитие личности /Отв. ред. А.Д.Глоточкин. – М.: Наука, 1986. – 256 с.
7. Політологія: Підручник / І.С.Дзюбка, К.М.Левківський, В.Л.Андрущенко та ін.; За заг. ред. І.С.Дзюбка, К.М.Левківського. – К.: Вища шк., 1998. – 415 с.
8. Шевченко Н.А. Формирование готовности старшеклассников к трудовой деятельности в области ЭВГ: Дис. канд. пед. наук. – К., 1994. – 153с.

УДК 373.31

О.М. Масюк

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО СТИЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ЯК ВАЖЛИВЕ ЗАВДАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена проблемі формування критичного стилю діяльності студентів у процесі їхнього навчання. Дослідження гносеологічних основ можливості формування у студентів критичного стилю діяльності при вивченні різних навчальних дисциплін є важливою і актуальною педагогічною проблемою.

This article present theoretical research of forming of assessment (critical style) activity of the students during the process of education.

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливішими науковими та практичними завданнями.

Сучасний етап розвитку вищої освіти висуває особливі вимоги до формування критично рефлексивного стилю мислення й діяльності студентів. Це пов'язано, перш за все, з тим, що головна мета рефлексії – допомогти студентам в усвідомленні майбутньої професійної діяльності. Тому важливим завданням навчання в педагогічному університеті є навчання студентів співвіднесенню бажаних професійних орієнтирів з реальністю, умінню співвіднести комплекс основних професійних якостей майбутнього вчителя із власними можливостями, розвинути їх у себе до певного рівня, здійснити співвіднесення бажаного з реальністю й прийняти адекватне рішення.

Такий рівень рефлексії не досягається, як правило, без відповідного “забезпечення” на допрофесійному етапі. На ньому ж здійснюється й закладення основи для післявузівського